

VIRTUALNE IZLOŽBE: MEŠTROVIĆ U KAŠTELIMA I NEIDENTIFICIRANI MUZEJSKI OBJEKTI (NMO) U KIBERPROSTORU

mr. sc. MAJA ŠOJAT-BIKIĆ □ Muzej grada Zagreba, Zagreb

1 Kalfatovic, Martin R. *Creating a Winning Online Exhibition: A Guide for Libraries, Archives and Museums*, str. XVI.

2 Ilustracija M. Š. B. prema: *Mali vodič po Modernoj galeriji u Zagrebu* (citirano 8. ožujka 2010.), dostupno na: <http://www.kultura.hr/hr/Multimedija/Virtualne-izlozbe/Mali-vodic-po-Modernoj-galeriji-u-Zagrebu>

3 Još jedan termin koji nam se baš ne sviđa, ali tako uobičajeno prevodimo engleski pojam *cyberspace*.

4 Na izložbi *Unidentified Museum Objects: curiosities from The British Museum* (12. prosinca 2001. - 28. veljače 2002., Henry Moore Institute, Leeds) bili su prikazani neidentificirani i nekategorizirani predmeti koje čuva British Museum. Riječ je o trodimenzionalnim predmetima koje su posjetitelji mogli samo gledati, dok su njihovo značenje, podrijetlo i funkcija ostali misteriozni čak i stručnjacima. Autori izložbe James Putnam i Stephen Feeke željeli su provocirati stručnu i širu javnost intrigantnim pitanjem odnosa između predmeta i muzeja, između znanja i gledanja te naglasiti kako izložba funkcionira samo ako su predmet i pridružena legenda ispravno shvaćeni, kako od kustosa, tako i od posjetitelja. Vidjeti: <http://www.henry-moore-fdn.co.uk/hmi/exhibitions/past-exhibitions/2001/unidentified-museum-objects-curiosities-from-the> (citirano 9. ožujka 2010.).

sl.1. Neidentificirani muzejski objekti (NMO) u kiberprostoru²

Arhivi, knjižnice i muzeji moraju biti oprezni i odoljeti iskušenju prikazivanja "lijepih slika" koje onda nazivaju izložbama.

Martin R. Kalfatovic¹

Uvod

U ovom radu ćemo pokušati objasniti i razumjeti virtualne izložbe. Bavit ćemo se hrvatskim virtualnim izložbama te zapitati mogu li se ponudeni sadržaji, bilo na muzejskim mrežnim stranicama, bilo na portalu Hrvatska kulturna baština, smatrati virtualnim izložbama. Također ćemo upozoriti na nužan oprez u olakom naslovljavanju skupa digitalnih preslika lijepih, nažalost, često neiden-

tificiranih muzejskih predmeta, virtualnom izložbom. Budući da je ovaj broj *Informacije Museologice* posvećen katalonskoj muzejskoj sceni, njezinim iskustvima i postignućima, čini se primjerenim osvrnuti se i na katalonske projekte, koji nam također mogu poslužiti kao paradigma promišljenog pristupa predstavljanju baštine putem virtualnih izložbi. Na samom početku dugujemo ispriku zbog upotrebe termina "objekti" umjesto "predmeti" u naslovu rada, ali, kao što će iz daljnjeg teksta postati razvidno, određene asocijacije nametnule su se same od sebe. Naime, u hrvatskome muzejskom mrežnom prostoru (ili kiberprostoru³) nalazimo stotine takvih neidentificiranih predmeta, ne zato što su oni stvarno neidentificirani, već su propustom kao takvi izloženi na webu.⁴

lako su virtualne ili online izložbe noviji kulturološki fenomen, one danas čine posve uobičajenu ponudu baštinskih ustanova, bilo da je riječ o izložbama koje postoje samo na mreži i nikad nisu bile realizirane kao stvarne izložbe, bilo da je riječ o izložbama koje su nastale kao digitalni proizvod tradicionalne izložbe te na taj način nastavljaju njezin život i nakon zatvaranja. Virtualne izložbe, kao novi kulturni komunikacijski žanr i artefakt po svom vlastitom pravu, zahtijevaju razvoj nove multidisciplinarnе teorije i prakse digitalnog prezentiranja baštine. Danas se nitko razuman više ne opire primjeni tehnologije, ali ostaje pitanje jesmo li prepoznali kvalitativne promjene u "ekologiji znakova"⁵ koje nam ona donosi.

Razvoj virtualnih izložbi počeo je ubrzo nakon izuma weba, pa se prve izložbe lansiraju već 1992. g. Sredinom 1990-ih godina došlo je do prave eksplozije virtualnih izložbi iz baštinskih ustanova (arhiva, knjižnica, muzeja).⁶ Muzeologija se danas i te kako bavi tom tematikom, korpus znanstvene i stručne literature raste iz godine u godinu, brojne konferencije posvećene su toj temi⁷, a nebrojene virtualne izložbe iz svjetske AKM zajednice dostupne su na mreži, pridonoseći razvoju i širenju novog znanja. Danas se ne bismo mogli složiti s Ivom Maroevićem koji kaže: "Sama pak virtualna izložba, koja ne traži prostor, ni angažman dolaska u "kazalište pamćenja", ni participiranje u realnom sučeljavanju sa stvarima, bez obzira bile one okružene realnim ili virtualnim kulisama, nije po mojem mišljenju muzeološki fenomen. Ona prelazi na razinu odraza stvarnosti, poput filma, video igara⁸ ili publikacija svih mogućih nestandardnih neknjižnih vrsta. Nije nezanimljiva, nije muzeološki neupotrebljiva, ali ostaje na razini prikaza i manipuliranja prethodno formatiranim znanjem o materijalnoj kulturi. Ona ne može rezultirati iskazom novog znanja koje ne bi trebalo biti podvrgnuto provjeri u odnosu na svijet realnih predmeta i odnosa prema realitetu."⁹

Ne samo da virtualna izložba može rezultirati iskazom novog znanja, ona je u nekim aspektima superiorna s obzirom na tradicionalne oblike komuniciranja. Navedimo glavne prednosti:

- niži troškovi produkcije,
- prostorno-vremenska neograničenost pristupa,
- veći broj potencijalnih korisnika,
- mogućnost višerazinskog strukturiranja sadržaja u različitim formatima (modularnost i multimedijalnost),
- prilagodljivost interpretativnih pristupa i mogućnost obraćanja različitim skupinama korisnika (varijabilnost),
- umrežavanje sadržaja iz različitih izvora (hipertekstualnost),
- fluidnost (stvarna izložba determinirana je fizičkim prostorom, virtualna je izložba fluidna: interne i eksterne veze su fluidne),
- virtualna rekonstrukcija,
- interaktivnost,
- 24/7 podrška cjeloživotnom učenju.

Uostalom, digitalno komuniciranje samo je posljednja karika u dugome povijesnom lancu prezentiranja baštine uz pomoć tehnologije (reprodukcije, tiska, mehaničke glazbe, fotografije, zvukopisa, filma, radija, televizije...). Tehnologija je uvijek služila pričanju priča o prošlosti, ljudima, događajima, mjestima, predmetima... Guy Hermann s pravom će zaključiti: "Ako je web najsnažniji medij za pričanje priča koji smo ikada imali, a muzeji ustanove koje pričaju priče, onda je web najmoćniji medij koji im je ikada dosad bio na raspolaganju."¹⁰ A bez dobre ideje, teme, koncepta i scenarija nema ni dobre priče ni virtualne izložbe.

Virtualne izložbe

Što je virtualna izložba? Je li to skup digitalnih preslika predmeta, digitalizirani katalog ili možda online baza podataka? Baza podataka i muzej ikonički su i metonimički povezani već nekoliko desetljeća,¹¹ ali online baza podataka nije virtualna izložba. Kakva je razlika između digitalne zbirke i virtualne izložbe? Digitalna zbirka posljedica je procesa digitalizacije. Nastaju novi digitalni objekti (ili se rađaju kao digitalni) koje moramo identificirati, opisati, organizirati u zbirke, trajno čuvati, drugim riječima, brinuti se o njima kao i o stvarnim predmetima i njihovim zbirkama koje su posljedica čina prikupljanja. I virtualna je izložba rezultat procesa digitalizacije. Međutim, digitalna zbirka nije virtualna izložba, kao što ni stvarna zbirka *a priori* ne čini stvarnu izložbu.

Virtualna je izložba digitalni proizvod koji obično nastaje iz digitalne zbirke pomnim odabirom digitalnih objekata koje povezuje neka ideja, tema, koncept, neka relacijska shema koja odgovara na pitanje: zašto se svi ti objekti trebaju naći na istoj izložbi? O virtualnoj izložbi možemo govoriti samo ako su predmeti koji ilustriraju temu izložbe povezani pričom ili nekom drugom konceptualnom shemom njihovih međusobnih odnosa. Koncept i scenarij izložbe snažno povezuju ideju i predmete u koherentnu cjelinu.¹² Virtualna izložba proizvodi i prenosi znanje. Pri tome se ne smije zaboraviti učinak koji želimo postići izložbom. Kalfatovic dijeli učinke na pet osnovnih skupina:¹³

- estetski (ljepota predmeta),
- emotivni (reakcije posjetitelja),
- evocirajući (atmosfera),
- edukativni,
- zabavni.

Kao i pri organizaciji stvarnih izložbi, i za virtualne izložbe postoje brojne mogućnosti strukturiranja. Kalfatovic navodi moguće organizacijske sheme:¹⁴

- predmetna (usredotočenost na prikazivanje predmeta),
- sistematična (taksonomije, kronologija i sl.),
- tematska (s ciljem pripovijedanja),
- prema vrsti materijala,

5 Lévy, Pierre, *Cyberculture*, str. X.

6 Kalfatovic, Martin R., *Creating a Winning Online Exhibition: A Guide for Libraries, Archives, and Museums*, str. XV.

7 Najutjecajnija je konferencija *Museums and the Web*, koja se od 1997. redovito održava jedanput u godini u organizaciji Archives & Museum Informatics. Radovi s konferencije dostupni su na mrežnim stranicama konferencije. Vidjeti: <http://www.archimuse.com/conferences/mw.html> (citirano 4. ožujka 2010.).

8 Ronchi i videoigre smatra baštinom (nap. a.), Ronchi, Alfredo M., *eCulture: Cultural Content in the Digital Age*, str. 155.

9 Maroević, Ivo. *Baštinom u svijet: muzeološke teme, zaštita spomenika, arhitektura*, str. 62.

10 Hermann, Guy, *Exploring Narrative: Telling Stories and Making Connections*.

11 Parry, Ross. *Recoding the Museum: Digital Heritage and the Technologies of Change*, str. 56-57.

12 Kalfatovic, Martin R. *Creating a Winning Online Exhibition: A Guide for Libraries, Archives, and Museums*, str. 3.

13 Isto, str. 3.

14 Isto, str. 24.

□ višedimenzionalna (mogućnost različitih organizacijskih shema, što i jest najveća prednost i dobrobit weba, kao što tvrdi i Barabási: *I sam pojam mreže podrazumijeva multidimenzionalan pristup*¹⁵).

Dobra virtualna izložba može nastati ako muzej zadovoljava tri ključna elementa:

1. dobro poznavanje zbirke i dokumentarne građe, tj. informacijskih izvora koji se mogu nalaziti i izvan ustanove,
2. mogućnost generiranja kvalitetnih digitalnih fotografija (što gotovo većina muzeja uz današnju dostupnost digitalnih kamera i skenera ima),
3. dobru priču.

Sve ostalo je stvar talenta, imaginacije i kreacije. Interpretacija je također imaginativan i kreativan čin. Većina teoretičara interpretacije i danas smatra Freemana Tildena ocem moderne interpretacije. U svom djelu *Interpreting Our Heritage* iz 1957. godine definirao je šest načela interpretacije koja se i danas primjenjuju, bez obzira na medij komunikacije:¹⁶

- interpretacija koja ne poštuje osobnost i doživljaj posjetitelja bit će sterilna,
- informacija nije interpretacija; interpretacija se temelji na informaciji,
- interpretacija je umijeće koje obuhvaća niz različitih umijeća,
- cilj interpretacije nije poduka već provokacija,
- interpretacija mora prezentirati cjelinu, a ne dijelove,
- interpretacija za djecu razlikuje se od interpretacije za odrasle; zahtijeva poseban program.

Ta načela valja imati na umu pri produkciji virtualnih izložbi.

Virtualna izložba ne ugrožava i nikada neće ugroziti stvarnu izložbu. Lévy će reći: *Ako pogledamo unatrag, vidjet ćemo da tiskanje reprodukcija, časopisa i monografija posvećenih umjetnosti, muzejskih kataloga, snimanje televizijskih emisija i filmova o keramici, slikarstvu i skulpturi, nije smanjilo, već naprotiv, povećalo posjećenosť muzeja*.¹⁷

Načela izvrsnosti virtualne izložbe

Nije sve što muzeji postave na web "dobro". To bi bilo jednako apsurdno očekivati, kao i to da su svaki film, koncert ili predstava "dobri".

Na godišnjim konferencijama *Museums and the Web*, u organizaciji Archives & Museum Informatics, provode se i natječaji za izbor najbolje muzejske stranice u nekoliko kategorija, među njima i za najbolju virtualnu izložbu.

Najbolje virtualne izložbe moraju dati prikaz i interpretaciju muzejskih zbirki te pružiti bogat i sadržajan virtualni doživljaj. Načela izvrsnosti obuhvaćaju:¹⁸

- učinkovitu uporabu različitih medijskih formata,

□ inovativnost u potpori stvarnoj izložbi ili zamjeni stvarne izložbe virtualnom,

□ nove načine prezentiranja muzeja,

□ maštovit angažman korisnika i obraćanje različitim skupinama korisnika.

Trendovi

Muzeji su u tranziciji prema budućnosti koju oblikuje digitalna tehnologija. Duboke posljedice tih promjena očitovat će se i u načinu korištenja muzejskih zbirki, ne samo više kao zbirki predmeta, već i kao zbirki znanja. Dogodili su se dramatični pomaci u konceptualizaciji korisnika. Muzej se više ne percipira samo kao zgrada već i kao proces i doživljaj. Suzanne Keene predviđa evoluciju odnosa muzej - korisnik u ovim smjerovima:¹⁹

- od predmeta prema ljudima,
- od jednoga klasifikacijskog sustava prema mnogim značenjima,
- od odabranih predmeta na izložbi prema zbirkaama za ljude,
- od mjesno utemeljene organizacije prema idejama i organizacijama znanja,
- od središnjega prema distribuiranome,
- od profesionalnog nadzora nad zbirkaama prema demokratizaciji i razvoju kreativnosti.

Tehnologija uvjetuje društveni razvoj i muzeji trebaju shvatiti kontekst kiberprostora u kojemu će muzejski sadržaji služiti učenju i uživanju, razvoju kreativnosti, potpori pamćenju i identitetu. U tom kontekstu Ross Parry vidi muzej, danas i u budućnosti, kao informacijski muzej (autentičnost), automatizirani muzej (zbirke), višekanalni muzej (redefinicija posjetitelja), osobni muzej (redefinicija priče) i medijski muzej (digitalna produkcija).²⁰

Katalonska online scena

Prve katalonske virtualne izložbe postavljene su krajem 20. st. Istraživačka skupina Òliba²¹ (hrv. Sova) utemeljena je 1999. g. pri katalonskom Sveučilištu Oberta, s ciljem istraživanja mogućnosti primjene novih tehnologija u dokumentaciji i širenju kulturne baštine, ponajprije na polju virtualnih izložbi i njihove komplementarnosti sa stvarnim izložbama u muzejima Barcelone i Katalonije.²² Posebna je pozornost pridana istraživanju uzročno-posljedične povezanosti posjećivanja virtualnih i stvarnih izložbi. Prema Carrerasu, virtualne izložbe ne mogu konkurirati stvarnim muzejskim izložbama, ali nove tehnologije mogu i te kako ojačati komunikacijsku ulogu muzeja.²³ Desetljeće kasnije svjedoci smo postavljanja brojnih izložbi koje nikad nisu održane u stvarnosti, već postoje samo na mreži.

Već nakon nekoliko izvedenih projekata Òliba je došla do korisnih zaključaka²⁴ (bilo je to 2000., *nota bene!*):

15 Barabási, Albert-László, *U mreži: Zašto je sve povezano i kako misliti mrežno u znanosti, poslovanju i svakodnevnom životu*, str. 222.

16 Tilden, Freeman, *Interpreting Our Heritage*, str. 9.

17 Lévy, Pierre, *Cyberculture*, str. 197.

18 Best of the Web: Categories (citirano 4. ožujka 2010.), dostupno na: <http://www.archimuse.com/mw2009/best/categories.html#exhibition>

19 Keene, Suzanne, *Fragments of the World: Uses of Museum Collections*, str. 140.

20 Parry, Ross, *Recoding the Museum: Digital Heritage and the Technologies of Change*, str. 139.

21 Òliba - grup de recerca, dostupno na: <http://oliba.uoc.edu/>. Na toj se stranici može pregledati desetak virtualnih izložbi iz katalonskih muzeja, postavljenih od 1999. do danas. S obzirom na našu situaciju, te izložbe vrlo solidno funkcioniraju i danas, primjerice *Aureum Opus: Pet stoljeća ilustriranja knjiga iz 2000. godine* (citirano 2. ožujka 2010.), dostupno na: <http://oliba.uoc.edu/aureum/>.

22 Carreras Monfort, Cèsar, *Virtual Exhibitions: Extending Museum Potential*.

23 Isto.

24 Isto.

07: Multimedija / Virtualne izložbe / Muzej Slavonije Osijek - Staklo i keramika

info: DSCF4466.jpg

» Preuzmi sliku u izvornoj veličini

« Nazad Naprijed » 1 ... 32 33

sl.2. NMO DSCF4466.jpg²⁹

- priprema i oblikovanje virtualne izložbe složen je i vremenski zahtjevan proces,
- jednostavnost u oblikovanju i strukturiranju izložbe olakšava navigaciju korisnika,
- animacija je atraktivna, a interakcija poželjna i korisna,
- prednost hiperteksta u kretanju kroz komplementarne sadržaje i slojevitost kontekstualnu informacijsku podršku vjerojatno je najvredniji aspekt virtualne izložbe jer nudi dodatne izvore (tekst, sliku, zvuk, video) koji omogućuju bolje razumijevanje poruke izložbe, svladavaju sve prepreke na koje možemo naići u postavljanju stvarne izložbe te omogućuju alternativnu navigaciju kako bi se zadovoljile različite potrebe korisnika,
- edukativni potencijal virtualne realnosti leži u rekonstrukciji prošlosti i izgubljenih svjetova.

Dakako, postoje i drugi primjeri individualnih izložbenih projekata, poput virtualne izložbe *Fizikalni laboratorij Ferrana Alsina* Muzeja znanosti i tehnologije u Barceloni, koja prezentira zbirku znanstvenih instrumenata i promiče edukativne sadržaje, usredotočene ponajprije na industrijsku baštinu.²⁵

Hrvatska online scena

Istražujući sadržaje hrvatskih muzejskih mrežnih stranica (v. prilog 1.), imali smo na umu sljedeća pitanja. Komuniciramo li digitalno na najbolji mogući način i pružamo li zaista korisnicima "dodanu vrijednost"? Poštujemo li dva načela koja bi svaka kulturna politika trebala promovirati: javni pristup i kulturnu raznolikost?²⁶

Virtualne izložbe gotovo ne nalazimo na hrvatskoj sceni. Digitalna zbirka nije virtualna izložba. Online inventarna knjiga također nije virtualna izložba. Popis muzejskih predmeta na statičnoj HTML stranici nije digitalna zbirka, a kamoli virtualna izložba. "Lijepo slike" muzejskih predmeta s potpisom u kojemu se nalazi samo generičko ime datoteke slike, koje je vjerojatno generirala digitalna kamera (primjerice DSCF4466.jpg), ne čine ni digitalnu zbirku, a kamoli virtualnu izložbu (sl. 2.). Za predmet na slici 2. znamo samo da se nalazi u Muzeju Slavonije u Osijeku i da pripada Zbirci stakla i keramike. Gdje su metapodaci koji su glavna tema svih teorijskih rasprava o interoperabilnosti i korisnicima? Je li taj predmet povezan s drugim predmetima na "virtualnoj izložbi"? Ako jest, što ih povezuje? Vrijeme, mjesto, događaj, ljudi, neka priča? Gdje je uvod u izložbu? Sva su pitanja otvorena, a nijedno nema odgovor. Ne samo da je zanimajan identitet predmeta, već je posve zanemaren odnos prema korisnicima.

Odnos muzeja prema posjetiteljima/korisnicima jedna je od ključnih tema "nove" muzeologije. Predmeti su prikazani, oni postoje, ali korisnici ih gledaju kroz ono što je o njima rečeno. Predmet i njegov opis (legenda) dva su dijela iste cjeline. "Legende koje nedostaju" dovode u pitanje cijelu izložbu.²⁷ Ross Parry naglašava kako "semiotika legende ostaje dio oblikovanja digitalnih muzejskih aplikacija [...] Čak se i suvremeni fenomen društvenog označavanja, u kontekstu muzejskih zbirki, opisuje kao jedan oblik 'legendi'. Očigledno, formati se mijenjaju, kao i sučelja, sadržaji su sve dinamičniji, ali u svakom slučaju kultura muzejske 'legende' opstaje".²⁸

25 Dostupno na: http://www.mnactec.cat/virtual/mentora_alsina/ (citirano 4. ožujka 2010.). Više o izložbi vidjeti u: Munoz, J. et al., *The Mentora Alsina: A Century of Experimental Physics Teaching in Barcelona*.

26 Ronchi, Alfredo M., *eCulture: Cultural Content in the Digital Age*, str. 25.

27 Parry, Ross, *Recoding the Museum: Digital Heritage and the Technologies of Change*, str. 77.

28 Isto, str. 77-78.

07: Multimedija / Virtualne izložbe / Stalni postav

Prikaz u kategoriji: Stalni postav

Nove zbirke na portalu

- Digitalizirana zavičajna zbirka Gradske knjižnice Slavonski Brod
- Zbirka fotografija Instituta za migracije i narodnost
- Digitalna baština "Possegana"
- Digitalna zbirka Knjižnice HAZU
- Sabor Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Povlastice Kraljevina Dalmacije Hrvatske i Slavonije
- Novi Split - monografija grada Splita od 1918 - 1930

Pretražite kulturnu baštinu:

Search filters:

- Sve teme --
- Sva razdoblja --
- Sva grada --

prikaži

Prikaži sve zbirke >>

Vremeplov >> 00 10 20 30 >>>

Karta kulturne baštine >> Stalni postav >>>

Napredna pretraga >> search >>>

sl.3. Ilustracija problema "na konju"⁴³

29 [http://www.kultura.hr/hr/Multimedija/Virtualne-izlozbe/Muzej-Slavonije-Osijek-Staklo-i-keramika/\(image\)/7576/\(offset\)/456](http://www.kultura.hr/hr/Multimedija/Virtualne-izlozbe/Muzej-Slavonije-Osijek-Staklo-i-keramika/(image)/7576/(offset)/456) (citirano 8. ožujka 2010.).

30 Ravelli, Louise J., *Museum Texts: Communication Frameworks*, str. 3.

31 Isto, str. 95.

32 Isto, str. 121.

33 Blyth, Tilly, *Curating for Broadband*.

34 *Producing Online Heritage Projects*, str. 39.

35 Barabási, Albert-László, *U mreži: Zašto je sve povezano i kako misliti mrežno u znanosti, poslovanju i svakodnevnom životu*, str. 105-106.

36 *Producing Online Heritage Projects*, str. 47-48.

37 <http://www.kultura.hr/hr/Multimedija/Virtualne-izlozbe/Stalni-postav> (citirano 10. ožujka 2010.)

38 <http://hcl.harvard.edu/libraries/houghton/collections/roosevelt.html> (citirano 10. ožujka 2010.)

39 NISO Framework Working Group, *A Framework of Guidance for Building Good Digital Collections*, str. 81.

40 <http://www.kultura.hr/hr/Multimedija/Virtualne-izlozbe/Galerija-Mestrovic-Reljefi-u-Kastelima> (citirano 10. ožujka 2010.)

Gdje je, dakle, tekst i zašto je on važan? Tekst je nerazdvojni dio muzejske komunikacije i ima ključnu ulogu u konceptualizaciji i oblikovanju izložbe. Izložba, bez obzira na to je li riječ o stvarnoj ili virtualnoj izložbi, jedan je od glavnih oblika muzejske komunikacije. Komunikacija je (inter)aktivan društveni proces u kojemu se bavimo značenjima - konstrukcijom, promicanjem i interpretacijom sadržaja, stajališta i vrijednosti.³⁰ Muzejski predmeti ne govore sami za sebe, zato jezik i tekst imaju konstitutivnu ulogu u oblikovanju i interpretaciji slike svijeta.³¹

Dakako, tekst nije jedina konstituenta izložbe. Digitalni komunikacijski okvir ima daleko šire horizonte. Riječ je o "multimodalnim tekstovima"³² - svim komunikacijskim formatima koji su nam danas na raspolaganju. Tilly Blyth, opisujući projekt *Stvaranje modernog svijeta online* (Making the Modern World Online) Muzeja znanosti u Londonu (2004.), ističe upravo taj multimodalni pristup: "Kad su od kustosa zatraženi sadržaji, bili su zamoljeni da se ne ograniče samo na pisanje teksta, već da svoje znanje usmjere prema najatraktivnijim pričama, u kojima će objediniti nepokretne i pokretne slike, knjižnične i arhivske izvore o temi kojom se bave. Na taj se način nisu ograničili samo na 'muzejsku sliku predmeta' već su je preveli u 'istraživačko putovanje' na kojemu se uči o predmetu, njegovu izumu, društveno-kulturološkom značenju te funkcionalnosti."³³

Taksonomija i klasifikacija ne čine priču. Priču čine procesi i sudionici.

Ne zaboravimo da se korisnici koji prvi put dođu na neku stranicu najčešće pitaju sljedeće:³⁴

- kamo mogu ići,
- što tamo mogu naći,

□ žele li ostati.

Međutim, pitanje svih pitanja glasi: žele li se vratiti?

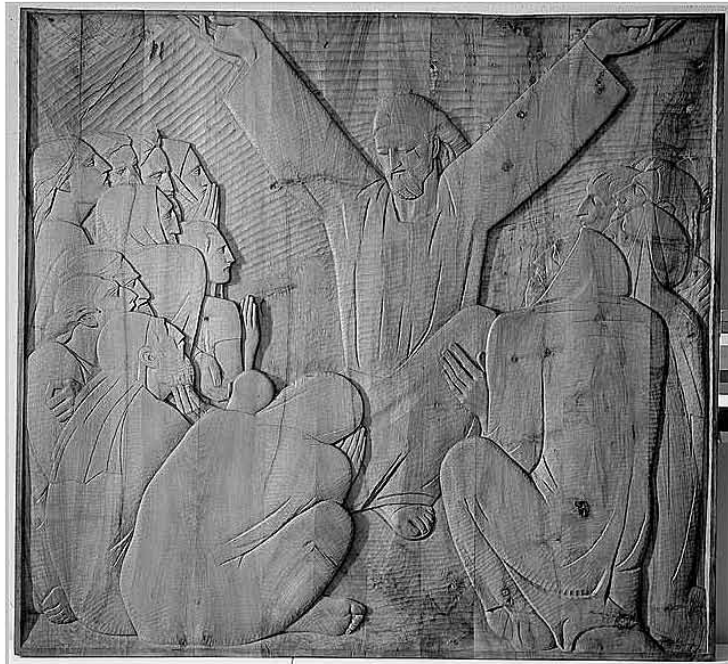
Barabási također to pitanje smatra ključnim: "... uspjeh web-stranice (je) u tome da joj se vraćamo svakoga dana, u usporedbi s milijardama drugih stranica koje se natječu za našu pažnju. To je kvantitativna mjera sposobnosti nekog čvora da ostvari prednost nad konkurencijom. Evolucijska podobnost kod ljudi ima korijen u genima; podobnost kod tvrtki je povezana s proizvodom i kvalitetom uprave, kod glumaca s talentom, a kod web-stranica s njihovim sadržajem."³⁵

Kad odabiremo sadržaje, razvijamo priču i pišemo tekst uvijek se moramo usredotočiti na svoje ciljeve i ciljanu publiku. Koju poruku želimo poslati online posjetiteljima? Budući da se ljudi koriste webom drugačije nego knjigama, novinama, stvarnim izložbama i drugim medijima, učinkovita online komunikacija zahtijeva specijalizirane vještine komunikacije i pisanja.³⁶

Promotrimo drugi primjer s portala *Hrvatska kulturna baština*. U rubrici *Virtualne izložbe* jedna od njih zove se *Stalni postav* (sl. 3.).³⁷ Ako se posjetitelj nalazi u Galeriji Meštrović u Splitu, bit će mu jasno o kojem je stalnom postavu riječ. Na mreži ništa nije jasno. Taj je problem u literaturi poznat pod nazivom "na konju" (engl. "on a horse"), prema naslovu fotografije iz Zbirke Theodora Roosevelta, koja se čuva u knjižnici Sveučilišta Harvard,³⁸ gdje je nije bilo potrebno navesti tko sjedi na konju kad je cijela zbirka vezana za istu osobu.³⁹ Na mreži to više ne funkcionira. Metapodaci, metapodaci, metapodaci! - zavapit će informacijski stručnjaci.

Pogledajmo još samo jedan primjer. Virtualna izložba *Galerija Meštrović - Reljefi u Kaštelima*⁴⁰ ima, doduše,

07: Multimedija / Virtualne izložbe / Galerija Meštrović - Reljefi u Kaštelima

Naprijed » **1** 2 3

info: Propovijed-na-gori,-inv.br.-52.jpg

naslov, ali netočan (sl. 4.). Reljefi se nalaze u Kašteletu Crikvine, Split, Šetalište Ivana Meštrovića 39.⁴¹ Osim digitalnih preslika predmeta, nedostaje sve ostalo što bi jedna virtualna izložba trebala imati.

Jedna od metoda evaluacije učinka izložbe, bilo stvarne bilo virtualne, jest pitati posjetitelje što misle o izložbi. Prije dolaska na izložbu posjetitelji se vjerojatno nalaze u receptivnom raspoloženju. Jesu li na izložbi nešto naučili? Kako vrednuju svoj doživljaj? Zamislimo da je digitalni proizvod završen. Zamislimo ljude koji ga prvi put vide i koriste, te potom opisuju svoje iskustvo prijateljima. Kojim bismo riječima željeli da se posluže opisujući naš proizvod: inovativan, lijep, izazovan, duhovit, živopisan, inspirativan, prizeman, profesionalan, intelektualan, akademski?⁴²

Zaključak

Virtualna izložba nije skup "lijepih slika", online inventarna knjiga, online katalog ili baza podataka. Za produkciju virtualne izložbe potrebno je znanje, kreativnost, inovativnost i talent, pogotovo u današnje vrijeme, kad je širokopojasni pristup internetu vrlo rasprostranjen i kad su očekivanja online korisnika velika. Virtualna izložba nema dugu formalnu povijest, ali je već priznata kao kulturno dobro po svom vlastitom pravu. Ona se bavi značenjima i porukama, duhovnim i etičkim pitanjima, memorijom i identitetom. Ona proizvodi i prenosi znanje.

Praksa većine naših baštinskih ustanova još se uvijek ne može prilagoditi današnjim tehnološkim mogućnosti-

ma, a najvjerojatnije i neće u skorijoj budućnosti. Nismo razvili kritičnu masu online sadržaja. Alfredo Ronchi naglašava: "Bez kritične mase sadržaja tehnološki su kapaciteti šuplja struktura."⁴⁵ Naša je muzejska online scena prilično prazna. Slažemo se s Tomislavom Šolom: "Tehnologiju smo prihvatili u svim baštinskim institucijama, ali do sada se u cjelini suprotstavljamo njezinu punom učinku. Ona nije promijenila narav većine baštinskih institucija."⁴⁶

Još uvijek nismo pronašli odgovor na pitanje kako "baštinom u svijet".⁴⁷ Problem prisutnosti na online sceni ne može se reducirati na tehnološku i financijsku dimenziju, o kojoj najčešće slušamo. Moramo se pripremiti za aktivno sudjelovanje u procesu širenja baštine i vlastitih vještina i znanja. Za sada još poprilično izbjegavamo virtualnost ne bi li se sačuvala nepromjenjivost institucionalizirane realnosti. Novi mediji traže nove ljude, koji će biti "majstori primijenjene umjetnosti baštinske komunikacije".⁴⁸ Treba nam mrežno mišljenje, koje će, prema Barabásiju, "nema sumnje, prodirjeti u sva područja ljudskog djelovanja i u većinu područja istraživanja."⁴⁹ Treba nam mudrost. Treba nam *öliba* (sova).

PRILOG 1. Prikaz hrvatske muzejske online scene

U prilogu donosimo dio rezultata istraživanja hrvatskih muzejskih sadržaja na webu, provedenoga u siječnju 2010. Također dajemo pregled muzejskih zbirki koje su za sada mrežno dostupne.⁵⁰

sl.4. Meštrovićevi reljefi u Kaštelima⁴⁴

41 <http://www.mdc.hr/mestrovic/kastelet/index-hr.htm> (citirano 9. ožujka 2010.)

42 Producing Online Heritage Projects, str. 52.

43 <http://www.kultura.hr/hr/Multimedija/Virtualne-izlozbe/Stalni-postav> (citirano 4. ožujka 2010.)

44 <http://www.kultura.hr/hr/Multimedija/Virtualne-izlozbe/Galerija-Mestrovic-Reljefi-u-Kastelima> (citirano 4. ožujka 2010.)

45 Ronchi, Alfredo M. *eCulture: Cultural Content in the Digital Age*, str. 69.

46 Šola, Tomislav, *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju*, str. 296.

47 Primjerice, samo 29% svih 225 registriranih hrvatskih muzeja i muzejskih zbirki komunicira s globalnom zajednicom putem weba na engleskom jeziku, koji je *de facto lingua franca* weba (Šojat-Bikić, Maja, Istraživanje hrvatskog baštinskog mrežnog prostora, neobjavljeni rukopis).

48 Šola, Tomislav, *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju*, str. 77.

49 Barabási, Albert-László, *U mreži: Zašto je sve povezano i kako misliti mrežno u znanosti, poslovanju i svakodnevnom životu*, str. 226.

50 Šojat-Bikić, Maja, *Istraživanje hrvatskog baštinskog mrežnog prostora*, neobjavljeni rukopis.

Od 225 registriranih muzeja i muzejskih zbirki⁵¹ 180 (80%) njih je na webu, a danas, u osvit drugog desetljeća 21. st., samo 75 muzeja (33,3%) ima samostalnu mrežnu stranicu.⁵²

Slika 5. prikazuje tipologiju sadržaja, dok su načini promicanja baštine putem mrežnih stranica dani na slici 6. Može se iščitati kako je većina muzeja shvatila web kao sredstvo vlastite promocije, ali ne i komunikacije baštine o kojoj se brinu. Na webu je prikazano 31 996 muzejskih predmeta (oko 0,5% fundusa hrvatskih muzeja). Tablica 1. daje pregled vrste zapisa (legendi) predmeta, u kojoj skup osnovnih podataka čine autor/proizvođač, datacija, materijal, tehnika, inventarna oznaka. Uočava se da u većini slučajeva izostaje kontekstualna i interpretativna potpora koja bi online korisnicima olakšala razumijevanje predmeta kao dokumenata hrvatske kulturne baštine. Ako pogledamo podatke u tablici 1., možemo se s pravom zapitati treba li na takav način prezentirati predmete na webu i je li to najbolje što možemo.

Neke online zbirke tijesno bi mogle ući u kategoriju virtualnih izložbi. Ipak, imaju ideju, koncept, temu i scenarij.

DONACIJA DR. JOSIPA KOVAČIĆA - HRVATSKE SLIKARICE ROĐENE U 19. STOLJEĆU. Online zbirka nastala je u sklopu MDC-ova projekta *Donacije gradu Zagrebu online* (1 074 djela od 4 000, koliko ih sadržava Zbirka dr. Josipa Kovačića, tj. 27%). Uz digitalnu presliku umjetničkog djela navedeni su naslov, autorica, datacija, tehnika i dimenzije. Nedostaju kontekstualni i interpretativni sadržaji pa je korisnik prepušten sam sebi u interpretaciji umjetničkog djela. Dodana vrijednost: biografije slikarica, biografija donatora. Slika se može uvećati i preuzeti desnim klikom miša. Objavljeno 2002.; dostupno na: <http://www.donacijegz.mdc.hr/kovacic-introHR.html>

MATIJA (FRANKOVIĆ) VLAČIĆ ILIRIK: MATTHIAS FLACIUS ILLYRICUS: 1520-1575. Mrežna stranica Matije Vlačića Ilirika, velikana europske misli 16. st., filologa, teologa, povjesničara i znanstvenika, možda najviše zadovoljava načela virtualne izložbe zbog bogatstva sadržaja koje nudi u obliku koherentne priče. Objavljeno 2009.; dostupno na: <http://www.flacius.net/>

ORNITOLOŠKA ZBIRKA METKOVIĆ. Reprezentativna slika Zbirke (266 od 368 predmeta iz fundusa, tj. 72%) obuhvaća kategorije staništa i boravka ptica (stanarice, zimovalice, preletnice i gnjezdarice⁵³). Dodana vrijednost: glasanje ptica. Slika ptice može se uvećati i preuzeti desnim klikom miša. Objavljeno 2006.; dostupno na: <http://www.metkovic.hr/ornitoloska/>

PLAKATI BORISA BUČANA. Virtualna izložba 163 plakata Borisa Bučana (od 350, koliko ih Grafička zbirka NSK posjeduje, ili 47%), koje je autor donirao Grafičkoj zbirci 2001. g. Sadržava uvodni tekst o Zbirci i autoru. Uz plakate je naveden naslov. Nedostaju kontekstualne informacije te je korisnik u interpretaciji umjetničkog djela prepušten sam sebi. Slika se može uvećati i preuzeti desnim klikom miša. Objavljeno 2008.; dostupno na: <http://www.nsk.hr/HeritageDetails.aspx?id=708>

TILLA DURIEUX I NJEZINA ZBIRKA UMJETNINA. Online zbirka nastala je u sklopu MDC-ova projekta *Donacije gradu Zagrebu online*. Nije riječ samo o digitalnoj inačici stvarne zbirke jer je online sadržaj obogaćen citatima iz autobiografije Tille Durieux *Mojih prvih devedeset godina* te se donekle može govoriti o virtualnoj izložbi. Objavljeno 2006.; dostupno na: http://tilla.mdc.hr/Tilla_Durieux.aspx

ZBIRKA MEHANIČKIH GLAZBENIH AUTOMATA IVANA GERERSDORFERA. Online zbirka nastala je u sklopu MDC-ova projekta *Donacije gradu Zagrebu online*. Također nije riječ samo o digitalnoj preslici stvarne izložbe u stalnom postavu Muzeja grada Zagreba. Oblikovanjem je uspješno ostvaren vizualni kontinuitet prikaza sadržaja pa možemo govoriti i o određenoj atmosferi virtualne izložbe. Dodana vrijednost: Gerersdorferova biografija, digitalizirana Gerersdorferova bibliografija, zvuk automata, kompletan glazbeni repertoar automata. Objavljeno 2008. Nagrada VIDI Web Top 100 za 2009. g. u kategoriji Znanost, obrazovanje, kultura; dostupno na: http://mdc.hr/donacije/mgz/gerersdorfer/index_hr.html

Sve ostalo samo su digitalne zbirke ili digitalni katalozi bez slojevitih kontekstualno-interpretativnih potpora i bez prave priče.

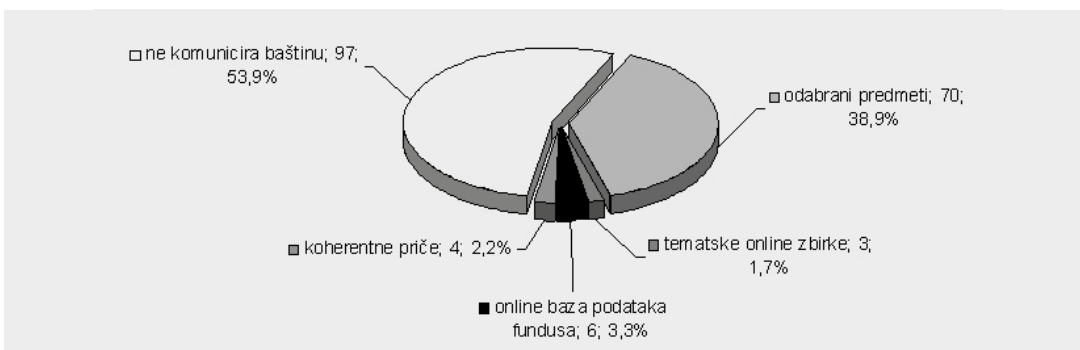
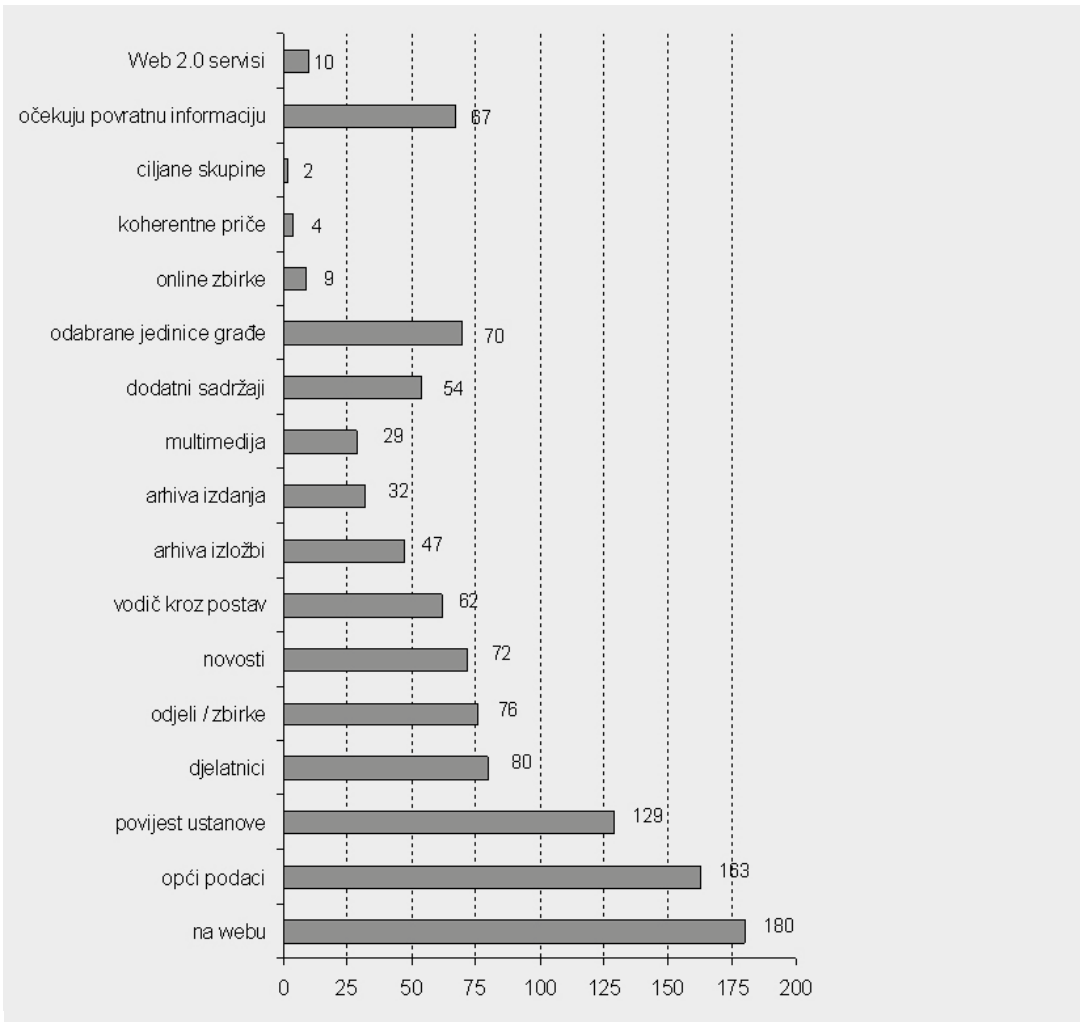
Muzejski projekti

- Crteži i grafike Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Zagreb, 2005. <<http://www.nsk.hr/HeritageUnits.aspx?id=136>>
- Donacija dr. Josipa Kovačića - Hrvatske slikarice rođene u 19. stoljeću. Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2002. <<http://www.donacijegz.mdc.hr/kovacic-introHR.html>>
- Matija (Franković) Vlačić Ilirik: Matthias Flacius Illyricus: 1520-1575. Narodni muzej Labin, Memorijalna zbirka Matije Vlačića Ilirika, 2009. <<http://www.flacius.net>> Muzeum 1946. - 1996. Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 1998. <<http://public.carnet.hr/hpm/>>
- Ornitološka zbirka Metković, 2006. <<http://www.metkovic.hr/ornitoloska>>
- Plakati Borisa Bučana. Grafička zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Zagreb, 2008. <<http://www.nsk.hr/HeritageDetails.aspx?id=708>>
- Tilla Durieux i njezina zbirka umjetnina. Muzej grada Zagreba u suradnji s MDC-om, 2006. <http://tilla.mdc.hr/Tilla_Durieux.aspx>
- Zbirka Galerije Galženica, Velika Gorica, 2006. <<http://www.galerijagalzenica.info/>>
- Zbirka jatagana. Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 2007. <<http://www.hismus.hr/hrvatski/glavna.htm>>
- Zbirka mehaničkih glazbenih automata Ivana Gerersdorfera. Muzej grada Zagreba u suradnji s MDC-om, 2008. <http://mdc.hr/donacije/mgz/gerersdorfer/index_hr.html>

51 Adresar muzeja.

52 Na portalu *Hrvatska kulturna baština* predstavljeno je samo 25 muzeja (ili 11%, stanje 8. ožujka 2010.). Podaci o hrvatskim muzejima dostupni su na mrežnim stranicama Muzejskoga dokumentacijskog centra, vidjeti: *Hrvatski virtualni muzeji*.

53 Hvala Ivani Baće iz Ornitološke zbirke Metković na ovim podacima.

sl.5. Muzejski sadržaji na hrvatskoj online sceni (siječanj 2010.)

sl.6. Komunikacija baštine na hrvatskoj muzejskoj online sceni (siječanj 2010.)

Ukupan broj muzejskih predmeta na webu	31 996
Samo slika	481
Slika i naslov	392
Slika, naslov i osnovni podaci	27 955
Slika, naslov, osnovni podaci i opis	1 756
Slika, naslov, osnovni podaci, opis i dodana vrijednost	426
Naslov i osnovni podaci (bez slike!)	986

Tablica 1.
Muzejski predmeti na hrvatskoj online sceni (siječanj 2010.)

- Zbirka muzejskih plakata. Muzejski dokumentacijski centar, 2005. <<http://www.mdc.hr/plakatoteka.aspx>>
- Zbirka umjetničkih djela akademskog slikara Josipa Crnoborija. Galerija Klovićevi dvori u suradnji s MDC-om, Zagreb, 2006. <<http://crnobori.mdc.hr/index.html>>
- Zbirka Vjenceslava Richtera i Nade Kareš-Richter. Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb, 2004. <<http://www.richter.com.hr/flash.html>>
- Zbirke Muzeja moderne i suvremene umjetnosti, Rijeka, 2008. <<http://zbirke.mmsu.hr/>>
- Zbirke Muzeja suvremene umjetnosti, Zagreb, 2009. <<http://www.msu.hr/>>
- Zbirke Prirodoslovnog muzeja Rijeka, 2009. <<http://www.prirodoslovni.com/inventarna/>>

Akaderske inicijative

- Croato-Aegyptica Electronica. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu - Odsjek za povijest, Zagreb, 2004. <<http://www.croato-aegyptica.hr/>>

Građanske inicijative

- Zavičajni muzej Trnsko. Udruga "Živim u Trnskom", Zagreb, 2008. <<http://trnsko.net/trnsko/>>

Privatne zbirke

- Virtualni muzej avangardne umjetnosti: Zbirka Marinko Sudac, Marinko Sudac i Grad Varaždin, 2009. <<http://avantgarde-museum.com/>>

PRILOG 2. Izbor iz međunarodne muzejske online scene ("na ramenima divova")

Kreativnost ne ovisi samo o osobnoj imaginaciji i talentu već i sposobnosti stvaranja na temelju prethodnih kreativnih ostvarenja drugih ljudi. Međunarodna muzejska online scena izlog je brojnih kreativnih pothvata s područja novog žanra digitalne komunikacije baštine. Nemoguće je navesti sve te primjere, kao što je nemoguće biti nesubjektivni. Odabrani su oni primjeri koji bi nas trebali potaknuti na razmišljanje o vlastitoj praksi i upozoriti na nedostatak kritičkog aparata prije stupanja na online scenu.

- Australske zbirke online <<http://www.collectionsaustralia.net/>>
- Culture24 <<http://www.culture24.org.uk/home>>
- Fundacija Joan Miró, Barcelona (nominirana za Best of the Web 2009) <<http://www.fundacionmiro-bcn.org/>>
- Muzej grada Brooklyna <<http://www.brooklynmuseum.org/>>
- Muzej holokausta, Washington <<http://www.ushmm.org/>>. Pogledati izložbu *Doba holokausta u Hrvatskoj 1941.-1945.*, koja je na natječaju Best of the Web 2002 izabrana za najbolju online izložbu. Dostupno na: <http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/jasenovac/>

- Muzej suvremene umjetnosti, Barcelona <<http://www.macba.es/>>. Njihov projekt Radio Web MACBA izabran je na natječaju Best of the Web 2009 za najbolju stranicu u kategoriji Podcast (audio/video). Dostupno na: <http://rwm.macba.cat/>
- Muzej umjetnosti, Indianapolis <<http://www.imamuseum.org/>>. Pogledati izložbu *Ciklusi: afrički život kroz umjetnost*, koja je na natječaju Best of the Web 2005 izabrana za najbolju virtualnu izložbu. Dostupno na: <http://www.imamuseum.org/interactives/cycles/>
- Muzej znanosti, London <<http://www.sciencemuseum.org.uk/>>. Pogledati virtualnu izložbu *Stvaranje modernog svijeta*. Dostupno na: <http://www.makingthemodernworld.org/>
- Nacionalna galerija, London <<http://www.nationalgallery.org.uk/>>
- Nacionalni muzeji Liverpoola <<http://www.liverpoolmuseums.org.uk/>>
- Povijesni muzej Chicaga <<http://www.chicagohistory.org/>>. Pogledati pobjedničku edukativnu stranicu na natječaju Best of the Web 2008. Dostupno na: <http://www.chicagohistory.org/greatchicagostories/>
- Powerhouse Museum (Muzej znanosti, tehnologije, dizajna, dekorativne umjetnosti i povijesti), Sydney <<http://www.powerhousemuseum.com/>>
- Priča o Glasgowu <<http://www.theglasgowstory.com/>>
- Prirodoslovni muzej, London <<http://www.nhm.ac.uk/>>
- Rijksmuseum, Amsterdam <<http://www.rijksmuseum.nl/>>
- Tate, London <<http://www.tate.org.uk/>>
- Virtualne izložbe katalonskih muzeja na portalu Òliba <<http://oliba.uoc.edu/>>
- Virtualni muzeji Kanade <<http://www.museevirtuel-virtualmuseum.ca/>>

LITERATURA I IZVORI

1. Adresar muzeja (citirano 8. ožujka 2010.). Dostupno na: <http://www.mdc.hr/muzeji.aspx?prikazi=adresar>
2. Barabási, Albert-László. *U mreži: Zašto je sve povezano i kako misliti mrežno u znanosti, poslovanju i svakodnevnom životu*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2006.
3. Hrvatski virtualni muzeji (citirano 8. ožujka 2010.). Dostupno na: <http://www.mdc.hr/muzeji.aspx>
4. Kalfatovic, Martin R. *Creating a Winning Online Exhibition: A Guide for Libraries, Archives, and Museums*. Chicago: London: American Library Association, 2002. Keene, Suzanne. *Fragments of the World: Uses of Museum Collections*. Oxford: Burlington, MA: Elsevier Butterworth-Heinemann, 2005.
5. Lévy, Pierre. *Cyberculture*. Minneapolis: London: University of Minnesota Press, 2001.
6. Maroević, Ivo. *Baštinom u svijet: muzeološke teme, zaštita spomenika, arhitektura*. Petrinja: Matica hrvatska, Ogranak Petrinja, 2004.
7. Munoz, J. et al. The Mentora Alsina: *A Century of Experimental Physics Teaching in Barcelona*. // Museums and the Web 2008: Proceedings / J. Trant and D. Bearman (eds.). Toronto: Archives & Museum Informatics, 2008. (citirano 23. veljače 2010.). Dostupno na: <http://www.archimuse.com/mw2008/papers/munoz/munoz.html>
8. Museums and the Web. (citirano 2. ožujka 2010.). Dostupno na: <http://www.archimuse.com/conferences/mw.html>
9. NISO Framework Working Group. *A Framework of Guidance for Building Good Digital Collections: 3rd edition*. Baltimore, MD: National Information Standards Organization, 2007. (citirano 21. listopada 2008.). Dostupno na: <http://www.niso.org/publications/rp/framework3.pdf>
10. Ōliba - grup de recerca (citirano 2. ožujka 2010.). Dostupno na: <http://oliba.uoc.edu/>
11. Parry, Ross. *Recoding the Museum: Digital Heritage and the Technologies of Change*. London: New York: Routledge, 2007.
12. *Producing Online Heritage Projects*. Gatineau, QC: Canadian Heritage Information Network, 2002.
13. Ravelli, Louise J. *Museum Texts: Communication Frameworks*. London: New York: Routledge, 2006.
14. Ronchi, Alfredo M. *eCulture: Cultural Content in the Digital Age*. Berlin: Heidelberg: Springer-Verlag, 2009.
15. Šojat-Bikić, Maja. *Istraživanje hrvatskog baštinskog mrežnog prostora*. Neobjavljeni rukopis. Zagreb, 2010.
16. Šola, Tomislav. *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju*. Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM, 2003.
17. Tilden, Freeman. *Interpreting Our Heritage*, Third Edition. Chapel Hill, NC: The University of North Carolina Press, 1977.

VIRTUAL EXHIBITIONS: MEŠTROVIĆ IN KAŠTELA AND UNIDENTIFIED MUSEUM OBJECTS (UMOs) IN CYBERSPACE

In this article the author has attempted to explain and understand the phenomenon of virtual exhibitions. She has dealt with Croatian virtual exhibitions and has wondered whether the contents on museum Web sites or on the Croatian cultural heritage portal could be considered virtual exhibitions. In the title she has used for the concept "object" a word more commonly used in ufology in Croatian than in museum studies, because in the Croatian museum Web space (cyberspace) we find hundreds of unidentified objects – not really unidentified, but by some oversight so exhibited on the Web.

Although virtual or online exhibitions are a new phenomenon in culture, they are today very commonly offered by heritage institutions. They might be exhibitions that exist only on the net and are never produced as real exhibitions; or they are exhibitions that come into being as the digital product of a traditional exhibition and in this manner continue the life of the exhibition after it closes down. Virtual exhibitions, a new genre for cultural communication and artefacts in their own right, require the development of a new multidisciplinary theory and practice for the digital presentation of the heritage.

A virtual exhibition is a digital product that is usually created from a digital collection by careful selection of digital objects that are linked by some idea, theme, concept, some relational scheme that answers the question: why should these objects all be together in the same exhibition? The relation of museum to visitors/users is one of the key topics of the "new" museology. The objects are shown, they do exist, but the users also observe them by what is said about them. A virtual exhibition is not a collection of pretty pictures, an online inventory book, an online catalogue or database. For the production of a virtual exhibition, knowledge, creativity, innovativeness and talent are all required, particularly today, when broadband access is very widely disseminated and when the expectations of online users are great. The virtual exhibition has no long formal history, but is already accepted as a cultural property in its own right. It deals with meanings and messages, spiritual and ethical issues, memory and identity. It produces and transfers knowledge.

The practice of most of our heritage institutions cannot still be adapted to the capacities of current technology and probably will not be in the near future either. We have not developed a critical mass of online contents. We still have not answered the question of how to take the heritage to the world. In the article, we give some of the results of research into Croatian museum contents present on the Web carried out in January 2010. The article also gives a review of museum collections that are currently accessible on the Net.

Since this number of *Informatica Museologica* is dedicated to the museum scene in Catalonia, to its experience and achievements, it seems appropriate to refer too to Catalan projects, which can also be used as a paradigm for a well thought-out approach to the presentation of the heritage via virtual exhibitions.